

NAGRADZAĆ (120) *vb impf*

Pierwsze i trzecie a jasne (w tym w pierwszym 2 r. błędne znakowanie). ◇ W inf -gra- (23), -grã- (7); -grã- RejAp, GórnDworz, HistLan, Strum, KochOdpr, GostGosp, KochFrag. ◇ W pozostałych formach -grã- (w tym 4 r. błędne znakowanie).

inf nagradzać (34). ◇ praes 1 sg nagrãdzãm (3). ◇ 2 sg nagrãdzãsz (4). ◇ 3 sg nagrãdzã (32). ◇ 3 pl nagrãdzają (5). ◇ praet 3 sg m nagrãdzãł (8). f nagrãdzãła (2). ◇ 3 pl subst nagrãdzãły (1). ◇ fut 3 sg m bẽdzie nagrãdzãł (1) KochWr nagradzać bẽdzie (1) KochPieś. ◇ 1 pl m pers nagradzać bẽdziem (1), nagradzać bẽdziemy (1); bẽdziem: bẽdziemy LibLeg (1:1). ◇ imp 2 sg nagrãdzãj (4). ◇ 3 sg niech nagrãdzã (1). ◇ con 2 sg m byś nagrãdzãł (1). ◇ 3 sg m by nagrãdzãł (1). ◇ 3 pl m pers by nagrãdzãli (1). ◇ pass praes 3 sg nagrãdzã się (5). ◇ praet 3 sg n nagrãdzãło się (1). ◇ con 3 pl subst by nagrãdzãły się (1). ◇ imp 3 pl niech nagradzają się (1). ◇ impers praet nagrãdzãno (1). ◇ con by nagrãdzãno (2). ◇ part praes act nagradzając (8).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVII w.

1. *Naprawiać wyrządzonã komuś krzywdę lub szkodę, brać na siebie jakieś cierpienie za popełnione zło; sarcire Mącz, Modrz; compensare Calep; honestare, praemiare, referre, remuneare Modrz; reddere, retribuere PolAnt (72) : Mącz 368b; Nie poczytãią złodzieiowi gdy vkrãdnie áby nápełnił duŕżę swoię/ bo łãknãł. A (włzãkoŕ) gdy go zãftãnã nágradza liedmiorãko BudBib Prov 6/31; Calep 226b; WujNT 274.*

nagradzać co (46), kogo (1): LibLeg 7/37, 11/173; LibMal 1548/145v; RejJóz B6v; LubPs H4 marg, ii; GroicPorz hh4v; OrzRozm R; OrzQuin E2v; RejPos 335v; Iãko liẽ pothym Alexãnder włtydził tego/ [...] y iãko to Lizymãchowi nágradzãł/ to iuz o tym historia łwiãdłzy. RejZwierc 80v, 202; ModrzBaz 124; Na tym mieyłcu powiãdãiac troiãkim wyznãnim miłõści/ troiãkie zãprzenie Piotr S. nágradza. SkarJedn 77, 166, 397, d8v; KochOdpr C2; A pomniãc iŕz po iedney cięŕŕzkiey niemocy/ ná poŕilenie zdrowiã mięło iãdłã y wino piã: oŕtro bãrzo to nágrãdzãłã. Skarŕyw 580, 243; CzechEp 207; GórnRozm 12, Nv; á niedoŕtãtek oney gorãcey miłõści Boŕzey/ nágradzay poniŕzeniem wielkim LatHar 248, 269 marg, 286 marg, 302, 650; SarnStat 1119; PowodPr 51; CzãhTr C3. Cf »szkodę nagradzãc«; »utrãty nagradzãc«.

nagradzać z czego (2): włzãkŕze coć ná ich przykłãdãch dobrych zeydzie; z tãd fobie y z tego czytãnia nágrãdzay. Skarŕyw A4; ActReg 7.

nagradzać komu (29): LibLeg 7/37; LibMal 1548/145v; LubPs ii; GroicPorz C2, hh4v; UstPraw F4v; TV pãtrŕz iãkã łowitã/ lichwẽ s tego mamy/ Garŕciã kęs rozrzućiwłzy/ korcem odbieramy. [...] Bowiem liẽ to łowito/ kãŕdemu nágradza RejZwierc 138v; BibRadz Gen 31/39; OrzRozm R; BielKron 300; OrzQuin E2v; RejAp 153; RejPos 335v; RejZwierc 80v, 202; Strum I; ModrzBaz 73v, 124; Skarŕyw A4; NiemObr 143; GórnRozm Iv, 12 [2 r.]; KochWr 33; ActReg 22; a ielli łzkody iãkiẽ ná woynie [więŕzniowie] popãdli Król im powinien nágradzãc. SarnStat 451, 883 marg; VotSzl C; CzãhTr C3.

nagradzać za kogo (1): Bo fnadz com iã tobie powinyen to łãm włbie dobrowolnie łãłkã łwã zã mię nágrãdzãłz zã wiecznem miłõfierdziern twem RejPs 205v.

nagradzać czym (18): *LibLeg* 7/37, 11/172v; *RejPs* 205v; *LibMal* 1548/145v; *RejKup* n4v; *LubPs* H4 marg; Ludzkością/ zachowaniem/ tym wiele nagradza [*Sebastian z Mielca*]/ Bo to nigdy ze złego/ fercá nie pochadza. *RejZwierz* 54v; vtráciłzli/ to łobie nagradzay dzieścią złoty OrzRozm R; *RejPos* 335v; *SkarJedn* 77; *SkarŻyw* 243; *GórnRozm* Nv; *GrabowSet* D2; *LatHar* 248, 286 marg; *SarnStat* 1119, 1271; *PowodPr* 51.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikami: to (4), owo; co (7), że] (9): *RejPs* 205v; *RejJóz* G2; *BielKron* 79v; *ModrzBaz* 73v; *SkarŻyw* A4; *KochPieś* 44; *GrabowSet* D2; Druga vboźlza żoná niewinna łwym połágiem nagradzác tego co piérwłza przyniołłá *SarnStat* 1271; *SkarKaz* 638a.

W przeciwstawieniach: »karać, oszukać ... nagradzać«: Bo ten pan im dłużej karze tu człowieká wiernego/ Tym mu to hoyniey nagradza *LubPs* ii; Zácieufz rzekł do Páná. [...] ieflim kogo v czym ofłukał nagradzam czworáko. *Leop Luc* 19/8.

W charakterystycznych połączeniach: nagradzać czekanie, gwałt, łaskę, niedostatek, Pańskie boleści, pilność, pociechy, potknięcie, požądanie, smętek, staranie, uczynek, upadek (2), utraty, zaprzeczenie, żywnostkę; nagradzać za występki, za złości; nagradzać z czytania; nagradzać cierpiącemu, każdemu, ludziom (2), męczonemu, niewinnemu, obywatelom, Panu (Bogu) (2), rękojmiowi, Rzeczpospolitej; nagradzać dekretem, ludzkością, łaską, łzami, miłosierdziem, obyczajami, obfitym dobrem, poniżeniem, posagiem, sprawiedliwością, srogością, świętami, wszem dobrym, wyznaniem; nagradzać czworako, dwojako, ostro, siedmiorako; nagradzać z miłosierdzia.

Zwroty: »hojnie nagradzać« (1): *LubPs* ii cf *W przeciwstawieniu*.

»sowito nagradzać« (4): A wielki to wyłtępek/ kto go więcz w czym wini Wielkim to miłofnikom/ iego łie przygadza Aleć to on łowito/ rad żalię nagradza *RejJóz* B6v; *RejZwierz* 138v; *RejAp* 153; *RejZwierc* 202.

»szkodę nagradzać« = *poenam luere PolAnt* (15): *LibLeg* 11/171v, 174; starołta spraviedliwofcz [powinien] będzie vczynicz pod vlną, bo pozwany łkodi nagradzacz mułi *ComCrac* 18v; *GroicPorz* c2; iefliby ten to Poborcá niemiał czym łzkody nagradzác/ takiego Pan iego ma wydác temu komu łzkodę vczynił. *UstPraw* E2, F4v; *BibRadz Gen* 31/39; *BielKron* 300; *GórnRozm* Iv, I2; Bo potym tę łzkodę vczynił. *UstPraw* E2, F4v; *BibRadz Gen* 31/39; *BielKron* 300; *GórnRozm* Iv, I2; Bo potym tę łzkodę/ ktoraby łie słtálá przeto/ máią nagradzác. *GostGosp* 38; Król obiecuie obywatelóm łzkody ná woynie podięté nagradzác. *SarnStat* 883 marg, 451, 904 marg; *KlonWor* 25.

»utraty nagradzać« (1): nie tylko wolno káždému z Królową iechác/ ále iefcze nád to Król będzie vtráty nagradzał tym co zniá poiádą *KochWr* 33.

»zapłatą nagradzać« (1): Iż łobie grzech wazyz liekcze A powiedzieć czy łię go niechcze. Sktorey przyczyny przychadzał A bys barzzey nie nagradzał. Pokutą zapłatą gorłką A bog zato łtrafy gorłbą. *RejKup* n4v.

Szeregi: »płacić i nagradzać« (1): winowáycá ktory łłufznie w czym obwiniony/ zá wyłtępki łwe/ łam częśc iednę płáci y nagradza *CzechRozm* 218v.

»nagradzać i zapłaty odnosić« (1): *WOyt* y káždy inny Sędzia [...] iefli łye wedle vrzędu łwoiego/ iáko przyłtoi/ niezáchowyywa [...] vrząd tráci/ łzkodę ćierpiącemu nagradza/ y inne zapłaty ná łobie odnołi *GroicPorz* c2.

W przeni [co] (2) :

nagradzać komu (1): Azałz nie hoynie zyemiá nam dawa pożytki/ a łowito nágradza nam roboty włytki. *RejWiz* 56.

nagradzać czym (1): Philozophia y mądrość świecka/ máiąc rzeczy nizkie/ máłe y niepewne/ łowy długimi y wy dworny mi nágradza/ y vdátną fię czyni. *SkarKaz* 122a.

Zwrot: »sowito nagradzać« (1): *RejWiz* 56 *cf* *nagrać komu*.

2. *Dawać zapłatą według zasługi, odpłacać dobrem za dobro, rzadziej złem za zło; praemiare, renumare* *Modrz* (47) : Iełt dar niektóry co nie iełt pożyteczny/ á iełt dar który fię dwoiáko nágradza [*et est datio, cuius retributio duplex*]. *BudBib Eccli* 20/10.

nagradzać co (27): *RejJóz* A3v, L7v; *LubPs* H; *KochZg* A4; *GórnDworz* Hh2v; dziewko moiá miła/ [...] A tákci už dziękuie iák dziecięciu śwemu/ Niechci Pan Bog nagradza to k twemu lepřzemu. *HistLan* A4, F4v; *BudBib 2.Reg* 19/36, *Eccli* 29/19[21]; Mam ná się Pána káfkáwego/ nágradza mi pracą moię *Strum* R, Q4v; *BiałKat* 63v; *ModrzBaz* 15, 29, 70v [2 r.], 71v; Y zátrzymał go nieco w kłařtorze/ podroźną pracą iego ácz poniewolnemu nágradzáiác. *SkarŻyw* 212, 347 [2 r.]; *ZawJeft* 43; *ActReg* 24; *KochFrag* 50; *OrzJan* 51; *LatHar* 255; niewiáłty [...] żywność y odzienie dawáły śwym náuczycielom/ [...] nágradzáiác dobrodzieyftwy docześnymi duchowme dobrodzieyftwá ktore od nich bráły. *WujNT* 227; *PowodPr* 67.

nagradzać za kogo (1): Zá ták wielką tedy káfkę [...] pánóm śwym wielce dziękuujemy: profřząc PANá BOgá/ áby ón łam zá nas [...] to hoynie pláćić/ y nágradzáć ráczył. *KochFrag* 50.

nagradzać za co (2): łowito Pan rokázuiie nágradzáć káždemu tákiemu zá złości iego *RejAp* 153; *CzechRozm* 218v.

nagradzać czego (1): A mi they pyłnořczy y ftharanya kthore wthey rzeczi czynycz bendzye wdzyeczny od nyego bendzyem y łáfkam náłcham y ynřchemy obiczaymy nagradzacz bedzyem *LibLeg* 11/172v.

nagradzać z czego (1): Z trzech części wolno Królowi nágrádzác. *SarnStat* 79.

nagradzać komu (18): Żyw ten pan Bog na niebie ktory w to vgadza Iż káždemu prawemu łowito nagradza *RejJóz* I4v, L7v; *KochZg* A4; *RejPos* 72v, 75v; *HistLan* A4; *BudBib 2.Reg* 19/36, *2.Par* 6/23, *Prov* 26/10 [2 r.]; *Strum* Q4v, R; Nigdy teź zá nieřprawiedliwą rzecz będzie/ dobrodzieyftwem dobrodzieiowi nágrádzác [*gratiam benemerenti referre*] *ModrzBaz* 1v, 18v, 118v; *KochWr* 48; *PapUp* K3; *LatHar* 255.

nagradzać czym (14): *RejJóz* I4v *marg*; *BudBib Eccli* 3/32[34]; ludzi męźne/ [...] zniewolnikow wolnemi / á zchłopow śláhcicámi ie czyniono/ y inřzemi dobrodzieyftwy im nágradzano. *ModrzBaz* 118v, 1v; *SkarŻyw* 140; *ZawJeft* 43; *OrzJan* 51; *WujNT* 227; *PowodPr* 67. *Cf* »zapłatą nagradzać«.

nagradzać w kim (2): á tym łpołobem poddáni będą dobrzy/ y pan/ dáleko naydzie więcey co w nich chwalić/ y nágradzáć/ niź gánić/ ábo káráć. *GórnDworz* Hh2v; *ActReg* 24.

W charakterystycznych połączeniach: *nagradzać cnoty, częřtowanie, dobroć, dobrodziejstwa* (2), *nagrode, pociechy, posługi, pracę* (5), *radość, służbę* (2), *zasługi; nagradzać dobremu, dobrodziejowi, głupiemu, godnym ludziom, káždemu* (3), *Panu, przestępcom, sprawiedliwemu; nagradzać dobrodziejstwem* (3), *łaską, obfitymi łzami, pożytkami, ustawicznym plákanie; nagradzać hoynie*.

W *przeciwstawieniach*: »(s)karać, karania stanowiąc ... nagradzać« (8): *RejJóz* A3v, I4v marg; *GórnDworz* Hh2v; Trzecia ięft/ Sprawiedliwość/ ktorey pirwłzy vrząd ięft cnoty zapłatą nągrádzác/ á wyftępkę kárác. *ModrzBaz* 15, 18v, 29, 70v; *PowodPr* 67.

Zwroty: »sowito, sowicie nagradzać« [szyk zmienny] (4:2): *RejJóz* A3v, I4v, L7v; *LubPs* H; *RejPos* 72v; Ale łowito Bóg zwykł nągrádzác Temu/ kto zdrádzác Niezwykł nikogo. *KochFr* 48.

»zapłatą nagradzać« [szyk zmienny] (5): Iákoż tedy to Prawo może być chwalone/ ktore nieiednákó/ wftytkiey Rzeczypołpolitey ięft pożyteczne: ktore iednákę cnoty/ nieiednákęmi zapłatami nągrádza [praemiis ornet]. *ModrzBaz* 70v, 15, 29, 70v, 71v.

Szeregi: »chwalić i nagradzać« (1): *GórnDworz* Hh2v cf *nagradzać w kim*.

»nagradzać i okazować« (1): A im kto nadłuzey á nażałobliwiey czekał tego łwiętego miłofierdzia iego/ káżdemu łie naobficiey záwždy nągrádzáło y okazowáło. *RejPos* 75v.

»płacić abo (i) nagradzać« (2): Bo ięlliby dobrym niepłácono/ ábo nienągrádzano/ á złych niekaráno [nisi enim boni praemiis, mali poenis afficiaritur]/ tedy Rzeczypołpolita w łwey cáłóści długo łtac niemoże. *ModrzBaz* 18v; *KochFrag* 50.

»nagradzać i zdobić« (1): Tákowe zasługi/ nietylko áby niemiáły być ná baczeniu v tego który práwá łtánowi/ álebych to rad widział/ áby ie co nawiętfzemi zapłatami nągrádzano y zdobiono. *ModrzBaz* 71v.

Iron [co czym] (2): O mizerny Kácerzu iákoż to złá odpłatą ták wielką miłóść Bożą nągrádzáł thą niewdzięčnością *SarnUzn* F5; *BudBib Eccli* 29/9.

~ *nagradzać komu* (1): Y nągrádza mu to przeklinániem y złorzeczeńftwem *BudBib Eccli* 29/9. ~

3. *Zastępować* [co czym] (1) : Iłch powyedział yłch Thalierzse paniczewłkie, ktore gineli Zyanem wolkyem nągrádzał panłkimy, skthorich herbi fzczieracz dawali. *LibMal* 1549/149v.

Synonimy: 1. *naprawiać, odpłacać, płacić*; 2. *płacić*.

Formacje współrdzenne cf *GRODZIĆ*.

Cf **NAGRADZAJĄCY, NAGRADZANIE, NAGRADZANY**